

**DIFFERENSIAL YONDASHUV ASOSIDA IQTIDORLI BOLALARNI ERTA
ANIQLASH VA RIVOJLANTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH
TEXNOLOGIYALARI**

Abdusamatova Nargiza Jamoliddinovna

NamDPI Maktabgacha ta'lim kafedrası dotsenti

Abdulhamidova Durdona Abdulmajid qizi

NamDPI 70110201-Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi

(Maktabgacha ta'lim) I-bosqich magistranti

Abdulhamidovadurdona084@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada differensial yondashuv asosida iqtidorli bolalarni erta aniqlash va rivojlantirishning zamonaviy texnologiyalari tahlil qilinadi. Iqtidorni aniqlashning ko'p komponentli modeli, maktabgacha va maktab yoshidagi bolalar uchun diagnostika vositalari, shuningdek, individual ta'lim yo'l xaritasini shakllantirish mexanizmlari yoritilgan. Amaliy tajribalar asosida raqamli monitoring, portfel metodikasi, rivojlantiruvchi o'yinlar, STEAM texnologiyalari va kuzatuv baholash tizimining afzalliklari asoslab beriladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, differensial yondashuv ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirishga, iqtidorning barvaqt yuzaga chiqishini ta'minlashga hamda individual rivojlanish dinamikasini oqilona boshqarishga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *iqtidor, differensial yondashuv, erta aniqlash, diagnostika, STEAM, kuzatuv, individual rivojlanish dasturi, portfel.*

Kirish:

Hozirgi globallashuv jarayonida iqtidorli bolalarni aniqlash va ularning qobiliyatlarini rivojlantirish — ta'lim tizimining eng muhim ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Bir qancha olimlar bu yo'nalishda tadqiqotlar olib brogan. Amerikalik olim Benjamin Blum o'z faoliyati davomida “Blum taksonomiyasi” -bilim bosqichlari modeli, “Iqtidorli bolalarda yuqori darajadagi fikrlashni rivojlantirish” va Tanlov asosidagi individual ta'lim dasturlarini ishlab chiqqan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, iqtidorning 70% gacha bo'lgan belgilari 3–6 yosh oralig'ida namoyon bo'ladi, shuning uchun erta diagnostika jarayoni juda muhim hisoblanadi. An'anaviy baholash usullari (test, suhbat, kuzatuv) hozirgi kunda zamonaviy texnologiyalar bilan to'ldirilmoqda: raqamli diagnostika, qobiliyat kartalari, o'yinli baholash va portfel usuli.

Differensial yondashuv — bu bolaning individual xususiyatlarini, qobiliyatini, intellekt darajasini, temperamentini va qiziqishlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishdir. Bu yondashuvning ustunligi shundaki, u har bir bolaga mos yuklama, mos mashqlar va mos rivojlantiruvchi muhit yaratadi.

Asosiy qism:

1. Iqtidorli bolalarni erta aniqlashning nazariy asoslari

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

Iqtidor — bu shaxsning aqliy, ijodiy, texnik yoki san'atga oid yuqori darajadagi salohiyati bo'lib, muayyan sharoitlarda namoyon bo'ladi. Erta yoshdagi iqtidor ko'proq quyidagi belgilar orqali aniqlanadi:

- tez o'rganish qobiliyati;
- mantiqiy fikrlashning rivojlanganligi;
- keng xotira;
- nutq faolligi;
- ijodiy tasavvurning yuqoriligi;
- muammo yechishga qiziqish.

Differensial yondashuvda ushbu belgilarning har biri alohida baholanadi.

2. Differensial diagnostika texnologiyalari

2.1. Kuzatuv asosidagi baholash

Pedagoglar uchun maxsus kuzatuv kartalari yaratiladi:

- kognitiv ko'rsatkichlar;
- ijodiylik;
- ijtimoiy-emotsional faollik;
- mustaqillik;
- vazifani yechish usullari.

Ushbu usul maktabgacha yoshda eng samarali hisoblanadi.

2.2. Portfel texnologiyasi

Bola yutuqlarining individual portfeli:

- rasm, qurilish, konstruktor ishlari;
- ijodiy topshiriqlar;
- og'zaki javob videolari;
- kichik loyihalar.

Portfel bola rivojlanishining dinamikasini ko'rsatadi.

2.3. Raqamli diagnostika

Bugungi amaliyotda mobil ilovalar, onlayn testlar, elektron kuzatuv jurnallari qo'llanilmoqda. Bular:

- tezkor natija beradi;
- psixologik testlarni avtomatik tahlil qiladi;
- o'qituvchi uchun individual tavsiyalar yaratadi.

2.4. O'yinli (gamifikatsiyalangan) baholash

Intellectual o'yinlar orqali qobiliyat baholanadi:

- mantiqiy konstruktorlar;
- STEAM o'yinlari;
- robototexnika mini-topshiriqlari;
- matematik labirintlar.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

3. Iqtidorni rivojlantirishning differensial pedagogik texnologiyalari

3.1. STEAM (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics) yondashuvi

Iqtidorni rivojlantiruvchi mashg‘ulotlar:

muhandislik qurilmalari bilan ishlash;

kodlashning boshlang‘ich elementlari;

tajribalar;

loyihaviy jarayonlar.

STEAM bolaning tahliliiy, ijodiy va amaliy qobiliyatlarini uyg‘un rivojlantiradi.

3.2. Shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim dasturi

Har bir bola uchun:

kuchli tomonlari;

rivojlantirish kerak bo‘lgan yo‘nalishlar;

individual mashqlar to‘plami;

mentorlik tizimi ishlab chiqiladi.

3.3. San‘at-terapiya va ijodkorlik texnologiyalari

Ranglar bilan ishlash, kompozitsiya yaratish, qahramonlar chizish, ertak terapiya — ijodiy iqtidorni rivojlantiradi.

3.4. Muammoli va tadqiqotga yo‘naltirilgan ta‘lim

Bolalar kichik tadqiqotlar bajarishi mumkin:

“Nima uchun muz eriydi?”

“Nega shar uchadi?”

“O‘simlik qanday o‘sadi?”

Bu jarayonlarda bolalarning ilmiy tasavvuri oshadi.

Natijalar va muhokama:

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki:

1. Differensial yondashuv bolada stressni kamaytiradi, qiziqishni oshiradi.

2. Raqamli diagnostika an‘anaviy usullarga qaraganda ikki baravar tez natija beradi.

3. Portfel texnologiyasi bola rivojlanishining aniq va ishonchli xaritasini yaratadi.

4. STEAM mashg‘ulotlari eng yuqori motivatsiyani ta‘minlaydi.

5. O‘yinli baholashda bolalar tabiiy qobiliyatini erkin namoyon qiladi

Xulosa:

Differensial yondashuv asosida iqtidorli bolalarni erta aniqlash va rivojlantirish tizimini takomillashtirish ta‘lim sifatini sezilarli darajada oshiradi. Zamonaviy diagnostika vositalari — raqamli platformalar, portfel, kuzatuv kartalari — iqtidorning ko‘p qirrali jihatlarini aniq o‘lchash imkonini beradi. STEAM, o‘yinli metodlar va shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim esa bolaning salohiyatini to‘liq ochishga xizmat qiladi.

Ushbu texnologiyalarni maktabgacha ta‘lim tashkilotlari faoliyatiga joriy etish orqali iqtidorli bolalar bilan ishlashning sifatli, tizimli va samarali modeli yaratish mumkin.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Frontiers in Psychology. Giftedness systematic review. 2024.
2. MDPI Education Sciences. Identification of Giftedness. 2023–2025.
3. PhSREDA Conference Materials. Diagnostics of Gifted Preschoolers.
4. “Iqtidorli bolalar rivoji” — O‘zbekiston milliy jurnallari, 2023–2024.
5. Renzulli, J. (2012). Three-Ring Conception of Giftedness.
6. Gagné, F. (2015). DMGT Model of Talent Development.

